

folytatandó polgári peres eljárásban a peres fél minden további nélkül elhagyhatja az ország területét, tehát ez a rendelkezés semmiképpen nem szolgálná a külföldiek érdekét.

Dr. Bócz Endre fővárosi főügyész helyettes:

Évek óta tapasztaljuk, hogy a bűnözés emelkedik, a bűnüldöző és igazságügyi szervek munkaterhe nő, munkafeltételei viszont romlanak. Ez az ellentmondás, valamint az egyébként is meglévő feszültségek ebből adódó fokozódása egyre nehezebbé teszi a büntető eljárás egyes bürokratikus, öncélúan túlbonyolított előírásainak elviseelését. Másfelől a demokratizmus kiszélesítése, az alkotmány és a jogrend fejlesztése iránti igény emeli a valódi garanciák árfolyamát a büntető eljárási jogban is. Ellentétes tendenciák hatnak tehát most, amikor a büntető jogszabályok módosítása újra napirendre került, és a tervezet - mint ahogy ezt tulajdonképpen természetesnek is vehetjük - nem elégíti ki a vele szemben támasztott fokozott várakozásokat.

Összejöveteleink célját nem abban látom, hogy hosszan felsoroljam pontról-pontra, mi tetszik és mi nem nekem az előttünk fekvő tervezetekben.

Magát az egész anyagi- és eljárásjogi kodifikációt több nézőpontból lehet szemlélni. Miután jómagam a jogalkalmazás gyakorlatában dolgozom, nézzék el nekem, hogy amikor az eljárási javaslatokból kiemelek néhány olyat, amelyet kifogásolok, elsősorban a gyakorlat szempontjait helyezem előtérbe - hiszen senki nem ugorhatja át saját árnyékát.

1./ Egyetértek azzal, hogy a nyomozási határidők jelenlegi rendszere semmiféle ésszerű feladatot nem tölt be, ugyanakkor óriási bürokratikus terhet ró nyomozóra és ügyészre egyaránt. Megszüntetésével egyetértek. A büntető eljárás időszerűsége eddig sem a nyomozás idején szokott csorbát szenvedni, ezért az új jogszabályozásnak túl nagy gyakorlati jelentőséget nem tulajdonítok. Annyit megjegyzek: a garanciális célt szolgáló határidőt jobb lenne talán a gyanúsítás közlésétől vagy kényszercselekmény (pl. házkutatás, lefoglalás) foganatosításától számítani. (nélkül ugyanis a nyomozás szinte a hatóság

"privát" ügyének tekinthető.

2./ Méltányolom azokat az alkotmányos megfontolásokat is, amelyek nevében a tervezet keményen bánik az ügyészséggel és a mi kötelességünké teszi az előzetes letartóztatásról, lakhelyelhagyási tilalomról, továbbá bizonyos esetekben a nyomozás megszüntetéséről szóló határozatok meghozatalát. Egyelőre persze nem tudom, hogy birkózik majd meg az egyre csökkenő létszámú fővárosi ügyészségi szervezet azzal az évi kb. 4000 határozatnak az elkészítésében jelentkező többletfeladattal, amit a Be. e csekélyke szövegezésbeli módosítása de facto eredményez. Mégsem nyugtalankodom, mert azt viszont tudom, hogy a tudományosan megalapozott, tervszerű és átgondolt jogalkotásnak - már pedig, mint tudjuk, a miénk ilyen - elemi szabálya, hogy nem hoz olyan rendelkezést, amelynek a végrehajtásához szükséges személyi, szervezeti és technikai előfeltételek meglétéről nem győződött előzetesen meg. Az előfeltételek a végrehajtáshoz tehát nyilván megvannak, az elképzelés nem pusztán a felszabaduló kapacitásra és az öntudatra épít. A felszabaduló kapacitás lényegesen nagyobb lehetne, ha azok a korábbi elképzelések nem tűntek volna el nyomtalanul, hogy az ügyész az első fokú tárgyaláson csak akkor vegyen részt, ha erre valóban van ok.

A korábbi tervezet felélesztette az 1951. és 1974. között a gyakorlatban is bevált jogot, de a jelek szerint ennek vége: a 2. sz. melléklet nem ismer kegyelmet az ügyészséggel szemben, s még a legfeljebb 3 évi szabadságvesztéssel fengetett büntettek kategóriájában sem tesz engedményt a tárgyalási részvétel kötelezettsége alól - holott itt a nyomozásra vétségi eljárást engedélyez és az anyagi jogi szabályok is módot nyújtanak pl. próbára bocsátás alkalmazására. Érvelés persze e mellett a "szigorú" álláspont mellett most ugyanúgy nincs, mint ahogy 1971-ben sem volt - nyilván abból kiindulva, hogy a hallgatás vagy az indokul felhozott "csak" kevés kockázatot rejt magában.

3./ A Be. 127.§./1/ bekezdés a./ pontjának

tervezett átalakítása folytán - amivel alapvetően egyetértek - mód lesz a nyomozás megtagadására ténybeli okból: olyankor, ha a feljelentett tények nem keltik bűncselekmény alapos gyanúját. Értelmezésem szerint ez két tipikus változatban lehetséges: vagy a feljelentett tényállást a maga egészében tartja a hatóság valószínűtlennek, vagy a feljelentett tényállás hiányos, egyes - a bűncselekmény megvalósulása szempontjából döntő jelentőségű - tényeket illetően hézagos a tájékoztatás - következésként a hatóság tájékozottsága. Ilyen lehet pl. a 2000.- Ft-nál kisebb értéket ellopó áruházi tolvaj előlétele, vagy a nem teljesített tartási kötelezettség eredete; esetleg az ellopott, elsikkasztott dolog értéke, stb.

Ezeknek a tájékozottságbeli hiányosságoknak a felszámolására szolgál a feljelentés-kiegészítés intézménye, amelyet célszerűnek és beváltnak tartok ugyan, de azzal nem értek egyet, hogy időtartama 45 nap is lehessen. A tapasztalatok, vizsgálati megállapítások szerint a feljelentések szükséges mértékű kiegészítése normális munkateher mellett 15 nap alatt megtörténhet és 30 napnál több időt nem igényel. Ez alól kivétel a vizsgálat tartása, amire akkor van szükség, ha a bűncselekmény gyanújának alaposságát csak olyan információk birtokában lehet megítélni, amelyek senkinek nincsenek a birtokában. Más szóval: ha a gyanú nem alapos és megalapozhatósága is kétséges.

Nézetem szerint azonban ilyenkor az ésszerű és - a 127.§./1/ bekezdés a./ pontjának tervezett II. fordulatra figyelemmel - törvényes megoldás a nyomozás megtagadása lenne a gyanús körülmények egyidejű jelzésével a vizsgálatra jogosult vagy hivatott szervnél. Ha azután a vizsgálat - amely valójában jelenleg sem a feljelentés kiegészítése keretében, csupán annak idején történik - azzal az eredménnyel jár, hogy a bűncselekmény gyanúja alaposá válik, a nyomozás elrendelhető lesz. A probléma - lényegét tekintve - az, hogy az ügy, amely idő előtti feljelentés nyomán keletkezett, ne "aludjon el"; ezt azonban nézetem szerint ügyviteli-ügykezelési, és nem eljárásjogi eszközök-

kel is lehet, és ezekkel kell biztosítani. Egy szóval: ellenzem a tervezet 18.§-ában előírányzott módosítást, s javaslom a vizsgálat kezdeményezésének a feljelentés-kiegészítés eszköztárából való törlését.

4./ Szót szeretnék emelni a tervezet 6.§-a és 10.§./2/ bekezdése ellen. A kifogás gyökere közös: jogszabály formájába bújtatott létszatgarancia mindkettő olyan gondok feloldására, amelyeket ilyen módon nem lehet megszüntetni.

a./ Az elmemegfigyelést illetően a hatóság nincs abban a helyzetben, hogy felülbírálja a szakértőt: vajon tud-e nyilatkozni már, vagy sem. A megfigyelés harmadik hónapra történő engedélyezésénél tehát a "kivételes indokoltság" tartalmilag azt jelentené: "ennek a szakértőnek engedélyezem - annak nem", vagy "ennek a terheltnek az esetében engedélyezem, azéban nem" - ami nyilvánvaló képtelenség. A megfigyelés olyan megszervezése, hogy az a lehető legrövidebb ideig tartson és eredményes legyen - azaz a szakértőt lássa el a szükséges adatokkal - nem jogi, hanem szervezési kérdés. Jogi kérdés a maximális időtartam megállapítása - de ezen belül nem lehet helye hatósági mérlegelésnek.

b./ Egyetértek azzal a jogpolitikai törekvéssel, hogy az előzetes letartóztatást mind alkalmazási körének terjedelmét, mind időtartamát tekintve a valóban elkerülhetetlenül szükséges mértékre kell korlátozni. Ez azonban - úgy hiszem - nem a szabályok szaporítása, hanem a már eddig is kellően kifejezésre juttatott óhajokkal inkább egybeeső szemlélet kialakítását szolgáló felügyeleti intézkedések által a gyakorlat megfelelő befolyásolása útján érhető el. Az elv ma is világos; a tervezetben szereplő rendelkezés inkább csak elhomályosítaná.

Úgy tanultam, eddig úgy tudtam, s abban a szellemben igyekeztem végezni a munkámat, hogy mindenkit csak akkor és addig szabad a törvényben szereplő okok esetén is megfosztani a személyes szabadságától, ha és ameddig ez szükséges.

Ha tételen joggá válik a tervezet 10.§./2/ bekezdése, úgy azt kell hinnem: a "szükségesség" csak az állandó munkahellyel és lakóhellyel rendelkező, büntetlen előéletű, rendezett családi körülmények között élő terhelteknél vizsgálandó - vagyis másokat akkor is le szabad tartóztatni, ha az egyébként nem szükséges. Nem hiszem, hogy ez lenne a jogpolitikai cél. Akkor viszont miért akarja ezt mondani a törvény?

A Be.302.§./1/ bekezdése egyébként is eleven bizonyosság arra, hogy az ilyen rendelkezés életképtelen! Ha a szökés vagy a bűnismétlés veszélye kézenfekvő realitás, a "különös súlyosság"-ot 1-2 évi szabadságvesztéssel fenyegetett vagyon elleni vétségek esetében sem vonja soha senki kétségbe a fiataikorúaknál - s ez mindenél ékebben bizonyítja, hogy ha a törvényt az élet igényei diktálnák, inkább a 302.§./1/ bekezdését kellene hatálytalanítani, mint hasonló újabb tetszetősen hangzó értelmetlenséget törvénybe iktatni.

5./ A tervezet 13.§. ismét egy olyan helyzetet konzervál, amely tetszetős látszatot kölcsönöz a kevésbé tetszetős valóságnak és kényszerű papirgyártást takar.

Mindenki tudja, hogy az előzetes letartóztatás első hónapja a legritkább esetben elegendő arra, hogy ezen belül a bíróság a tárgyalást előkészítve döntsön a további fogvatartásról, mert a nyomozás befejezésétől a törvény maga ad a nyomozó hatóságnak, az ügyésznek és az elsőfokú bíróságnak különféle tennivalókra $3 + 15 + 8 = 26$ napot. Ha tehát az ügyész úgy látja, hogy a vádlottat fogva kell tartani, hosszabbítani kényszerül - és ez a tipikus. A törvény mégis úgy tesz, mintha ez lenne a kivétel. Miért?

Tudom, hogy ár ellen úszom, de kötelességemnek tartom, hogy javasoljam: tegyük a rendszertintit, a tipikust szabállyá, mondja ki a törvény, hogy az ügyész által elrendelt előzetes letartóztatás az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig, de legfeljebb két hónapig tart, s ezt hosszabbíthassa

meg szükség esetén a helyi ügyészség vezetője további egy hónappal, stb.

6./ A tervezet 7. §-ához:

A bevezetésre szánt új eljárási cselekményt teljesen feleslegesnek tartom. Személyes tapasztalatom alapján tanúsíthatom, hogy a javasolt szabályozásnak megfelelő nyomozási cselekmények soha semmiféle új bizonyítékot nem eredményeztek; ami ugyanis a bizonyításban felhasználható volt, azt vagy szemle - helyszíni szemle -, vagy bizonyítási kísérlet keretében állapították meg, vagy vallomás formájában ismerte meg a hatóság. Igaz, a vallomást a kihallgatott nem mindig és kizárólag szavakban formálta - ez azonban a lényegen nem változtat. Így tehát azon a véleményen vagyok, hogy ami a "helyszínelés"-ből bizonyítási eszköz, az valójában a szemle, a bizonyítási kísérlet és a kihallgatás képében ma is rendelkezésre áll; ami a kihallgatás /tárgyalás/ helyszínen történő foganatosításában rejlő kriminalisztikai előnyöket illeti, azoktól pedig a törvény ma sem zárja el a hatóságokat. Megengedett dolog a vallomás helyszíni ellenőrzése - de ez a /rendszerint a nyomozó/ hatóságnak, illetve eljáró tagjának a kérdéses vallomás bizonyító erejére vonatkozó értékitéletét hivatott és alkalmas befolyásolni. Ha viszont - a tervezet szellemében - a nyomozás során foganatosított helyszíni kihallgatást "helyszínelés" néven önálló bizonyítási eszközzé nyilvánítjuk, a róla készült jegyzőkönyvet a tárgyaláson fel fogják olvasni - ami végülis a lényegyet tekintve a közvetlenség követelményének megkerülésére ad módot; ugyanaz a bizonyító tény - a terhelt vagy a tanu tényállítása - egyszer mint vallomás, egyszer mint a "helyszínelés" adata szerepel a bizonyítás anyagában. Joggal mondta tehát róla Sztrogovics: "pseudobizonyíték"; álbizonyíték, ami ráadásul arra vezet, hogy a kezdő szakemberek a bizonyítékok valódi elemzése helyett a rutinszerű menynyiségi szembeállítás alapján történő döntésre szoknak. Nem folytatom. Részletesebb elemzés keretében még sok érvet lehetne felhozni a hely-

színelés ellen, de mondanivalóm már így is hosszabbra nyúlt, mint illik. Mégis hadd kérjek még néhány percet!

7./ Értetlenül állok a tervezet 55.§-ában szereplő módosító rendelkezéssel szemben. Sajnos, a miniszteri előterjesztés sem tesz semmit azért, hogy az olvasót a tervezett előírás szükségessége vagy célszerűsége felől meggyőzze. Így hát azt kell hinned: rejtélyes okokból hasznos, ha a bíróság adott esetben anyagi jogszabályt sértő végzést hatályban tart ugyan, hogy azt csak törvényességi óvással lehessen orvosolni. Ha nem így lenne, nyilván nem javasolná senki az eljárási jogszabály olyan módosítását, amely ezt a kényszerpályát kijelöli, hiszen a súlyosítási tilalom eddig alapvetően a másodfokú bírósági eljárás jogintézménye volt, s nem tudok arról, hogy az elsőfokú eljárásban bárkinek hiányzott volna.

8./ Meglepett a Btk. tervezett 87/A. §-a és az ehhez kapcsolódó eljárásjogi rendelkezések /2.melléklet 37. és 43.§./ komplexuma is. Az ilyen ügyek száma nem nagy - nem úgy, mint 20 éve - és ez a tény ásta alá a korábbi tervezet-höz fűzött magyarázat hitelét. Most viszont már kétes hitelű magyarázat sincs. Marad a kérdés: mire jó ez?

9./ Végül kérdések a biztosíték intézményéhez:

Miből fizetendő a tárgyi eljárásban kirótt elkobzást pótló érték, ha az ügyész a nyomozást megróvás alkalmazásával megszünteti - hisz ilyenkor a biztosíték visszajár.

Mi történik, ha

- a terheltet kevesebb fizetési kötelezettséggel terhelik pl. a bűnösség körének szűkítése folytán, mint amennyi biztosítékot letett?
- ha felfüggesztett büntetésre ítélik fizetési kötelezettség nélkül?
- ha szabadságvesztésre ítélik fizetési kötelezettség nélkül, s jelentkezik a bűn-

tetés letöltésére?

Mi a jogi garancia arra, hogy az idegenrendészeti hatóság annak a terheltnek, aki letette a biztosítékot, lehetővé teszi a kiutazást? Nem a 64. §-ban kellene az 1982. évi 19.tvr. 8.§./4/ bekezdésének kiegészítéséről szóló rendelkezést is előírni?

Mondanivalóm még lenne - de nem folytatom. Befejezésül szeretnék hangot adni annak a meggyőződésnek, hogy ezzel a novelláris módosítással a büntető anyagi és eljárási jog kodifikációja távolról sem jut nyugvópontra. Azok a társadalmi folyamatok, amelyek mind jobban kibontakoznak, s amelyekre a bevezetőben is utaltam, nézetem szerint már eddig is igen nagy feszültségeket hivatnak életre a büntető igazságszolgáltatási rendszer működésében, s e folyamatok tendenciája arra mutat, hogy ezek a feszültségek a jövőben csak fokozódnak majd. Oldásuk és az egyébként szerintem javításra szoruló rendszer működőképességének pusztá fenntartása is elvi alapokon nyugvó, átgondolt és mélyreható átalakítást igényel, s azt hiszem, ehhez ez a mostani módosítás számos meg-szivlelendő tanulsággal szolgál.

Dr. Rónai Róbert ügyész /Fővárosi Főügyészség/:

Az alábbiakban a következő rövidítéseket használom:

Javaslat a Btk. módosításra: továbbiakban B.T.

Javaslat a büntető eljárásra: a továbbiakban Be.T.

Javaslat a büntetési végrehajtási tvr. módosítására: a továbbiakban Bv.T.

1./

A közérdekű munkaként végzendő javító-nevelő munka.

A közérdekű munkaként végzendő javító-nevelő munka - a büntetés mértékétől eltekintve - minden részletében eltér a javító-nevelő munkától. Így: a Bv.T. /4/ bek. a./ pontja kizárja, hogy az elítélt a munkát saját munkahelyén végezze; a B.T. 4.§./3/ bekezdése szerint a munkát az elítélt díjazás nélkül végzi; a B.T. 5.§./2/ bekezdése értelmében átváltoztatás esetén egy napi munkát, egy napi szabadságvesztésre kell átváltoztatni, de a Bv.T. 3.§-a értelmében a mulasztott napok alapul vételével; a B.T. 12.§. a./ pontja értelmében a büntetési nem törvényi rehabilitációja az ítélet jogerőre emelkedésének napján áll be. A jelenlegi javító-nevelő munkával az egyetlen közös rendelkezés a büntetés mértékének minimuma és maximuma lenne, a jelenlegi 49.§./4/ bekezdése értelmében, ez azonban a szigorított javító-nevelő munkánál ugyanígy került szabályozásra, és nem volt akadálya annak, hogy önálló büntetési nem legyen.

Javasolom, hogy közérdekű munka néven önálló büntetési nemként iktassák a törvénybe az egyébként is szükségtelenül nehézkes és hosszú nevű végrehajtási módot. Önálló büntetési nemként a büntetés mértékét ugyanúgy napi tételben kellene megállapítani, mint a pénzbüntetést. /Pl. minimum 20, maximum 100 halmozati büntetés esetén 150 nap./ Az ítéletben rendelkezni kellene